

KULTŪRA

MENAS LITERATŪRA MOKSLAS

Duokim garo ir bus gera...

Jau ketvirtį amžiaus gaudau vieną mintį ir niekaip nepagaunu kaip juodos katės juodame kambaryje. Ji vis išsprūsta keisdama pavidalus. Nuo pat Sąjūdžio pradžios ir Nepriklausomybės įsitvirtinimo Lietuvai nesiseka su dviem ministerijomis, kurios turėtų būti mūsų valstybės pažiba, nes jos privalo ugdyti ir globoti Lietuvos šviesuomenę. Tai yra, rūpintis visais, pradedant pradinukais ir baigiant mokslo beigi kultūros atstovais, garsinančiais kultūrą, meną, mokslą ne tik Lietuvoje, bet ir visame pasaulyje. Tokios tad svarbios yra tos institucijos, nes nuo jų veiklos priklauso Lietuvos šviesusis veidas, kurį gerbtų ir mylėtų svetimšaliai. Turbūt suprato, kad rašau apie Švietimo ir mokslo beigi Kultūros ministerijas.

Visokių būta ministrų per tuos 25 Nepriklausomybės metus. Prof. Zigmas Zinkevičius troško sulietuvinti Pietryčių Lietuvą, o literatūrologas Darius Kuolys intelektualiai prusinti sovietizmo nustekentus eilinius inteligentus. Per vieną ar dvi kadencijas ne kažin ką padarysi, bet būta jų gražaus idealizmo. Laikai keitėsi kaip ir Seimai, kaskart prastėdami ir praktiškėdami. Valstybės vairs kryo materijos, ir ne bet kokios, o svarios, kaip aukso luitas, linkui... Kokių tik neregėjome ne tik seimūnų, bet ir ministrų, kokiomis tik kryptimis nesisukiojo tų ministerijų vėtrungės. Švietimiečiai švietė per mokyklų reformas, kurios baigdavosi su kiekvienos kadencijos atsakingų ponų pasikeitimu. O kultūros valdininkai jei ir drebi no savo veikla kultūrininkus, tai vis būdavo nukrypstama ne į tą pusę... Būta daug idėjų, bet jos supliukšdavo lyg sprogę balionai, kai Seimo vyrų ir moterų pučiami vėjai nunešdavo juos nežinia kur.

Ką jau ten šnekėti apie praeitį, jei dabartis mums šviečia visu gražumu. To „grožio“ žymus mūsų dainininkas ir dabartinio Seimo narys Vytautas Juozapaitis neištvėrė ir ėmė rašyti „viešus laiškus“ dabartiniam kultūros ministrui Šarūnui Biručiu. Ne tik jis, bet ir aš, beigi į mane panašūs, niekaip nepagauna ministro santykio su kultūra. Tai irgi lyg gaudymas juodos katės juodame kambaryje... Žinome, kad ministras mėgsta dalyti garbės raštus kultūros darbuotojams kokio nors jų jubiliejaus proga. Antai, praėjusią vasarą 80-mečio jubiliejų šventė kai kuriems Amerikos ir Švedijos lietuviams gerai

Aldonos Ruseckaitės nuotr.

pažįstama mokytoja-muziejininkė Viktorija Lapėnienė. Ministras nuo jos pagerbimo atsipirko Garbės raštu, kurį pasiuntė per pasiuntinį, nes kam čia vargintis ir dėl kažkokios mokytojėlės trenktis į provinciją. Mokytojai reikėjo ne popierinio „atsifutbolinimo“, nes jis tinka kad ir... vienai vietai pasišluostyti, o sprendimo: kad būtų galima užlopyti kiaurą muziejaus stogą, kad būtų išvytas pelėsis, kuris baigia sugraužti unikalius muziejaus eksponatus. Deja! Po-

pierinių raštų-lakštų mada Kultūros ministerijoje išplito kaip maras, nes yra pati pigiausia. Jokių rūpesčių: tik surai-tyk parašą po klerkų parengtu raštu, kur lyg pagal trafaretą visiems vienodai su-dėliojamos banalios padėkos raidės. Ir baigtas kriukis...

O kaip nepasikviesi į pavaduotojus kurį nors iš savo draugelių, kokį vigelį, kad dar greičiau ta įstaiga, kuri vadinasi ministerija, taptų verslo artele... Kaip rašo „Delfi.lt“ tinklalapyje V. Juozapaitis, ministras pavertė jam pavestą ministeri-ją „nuolatinių skandalų ir neskaidrių fi-nansinių sandorių agentūra“. Ministeri-ja gyvena katino dienas, nes provincijos kultūros pelės tik cypčioja, – jos bijo, o gal ir tingi, savo ūsus pakrutinti, kad ką nors pakeistų varganoje savo kasdienybėje... Biurokratai vis biurokratėja, o kultūros darbininkai televizijoje... duoda garo. Nuo-stabus sambūvis, vertas apdovanoti Gar-bės raštu.

Benas Urbutis

Patarimai, kaip panaudoti eilėraščius

*Visur juos nešiotis (vietoje revolverio).
Greitai ištraukus atskleisti prieš veidą plėšikui,
kai jis reikalaus piniginių.
Sudėti juos vėduokle
ir gintis nuo mašalų vakare,
kai sėdėsit prie upės.
Išsikloti lentyną, pasikurt krosnį,
suvyniot sumuštinį,
nuorašus perduot archyvui,
investavus į juos
savo mintis, savo kūną ir lytį.
Pergąsdinti leidėją,
išiveržus į jo kabinetą
reikalaut, kad tuoj pat juos iškeistų į pinigus.
Meilužei atsisteist už nakvynę eilėraščiais.
Turėt su savim*

*prieš nuosprendį, pasimatymą,
garsiai skaityti uždarytam policijos nuovadoj,
ligoninėj,
o taip pat jie tinka vienatvėje,
tinka prisipažinimams...
Smulkiai suplėšius suberti leidėjui į kavą.
Užnuodyt eilėraščiais vandenį,
kurį geria finansų inspektorius,
jais persūdyt kepsnį tam kritikui,
staiga užkišt už apykaklės ponui iš savivaldybės.
Garsiai skaityt,
kai šuva po stalu klausos labiau susikaupęs
negu jo šeimininkė:
eilėraščiai tinka nuraminti šunims –
jie aploja tik ateinančius ir išeinančius.*

Marcelijus Martinaitis

Šio šeštadienio Kultūros turinys

1-as psl. Benas Urbutis. Duokim garo ir bus gera... • **2-as psl. Gediminas Mikelaitis.** Ateitininkų ugdymo nuostatos • **3-as psl. Laimutė Vasiliauskaitė-Rožukienė.** „Mūsų namai – po kepurėm, mūsų keliai – po dangum...“ • **4-as psl. Stasys Goštautas.** Už-rašai iš Čikagos: Vytauto O. Virkau meno vizija • **5-as psl. Rebeka Una.** Atjunk. Ištrauka iš romano • **6-as psl. Renata Šerelytė.** Paprasta šviesa (Naujos knygos)/ **Lidija Veličkaitė.** Lietuvių kalbos pripažinimas užsienio valstybių universitetuose • **7-as psl. Leonas Peleckis-Kaktavičius.** Lietuvanis sugrįžta, arba trys Liudvikai (9) • **8-as psl. Kultūros kronika**

Kitame numeryje: „Eduardas Jonušas: vaizdai ir mintys“ • Išrinkti 2015 metų knygų penketukai

Redaguoja **Renata Šerelytė** renata.serelyte@gmail.com • Maketuoja **Jonas Kuprys**

SPAUDOS,
RADIO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS

Spaudos, radio ir televizi-jos rėmimo fondas 2015 m. suteikė 15 000 Eur pa-ramą šeštadieniniam „Draugo“ priedui „Kultūra“, projektui „Lietuvos kultū-ros sklaida ir kultūros pa-veldo išsaugojimas bei lie-tuvybės puoselėjimas pa-saulyje“

Ateitininkų ugdymo nuostatos

Gediminas Mikelaitis

Kaip žinome, ateitininkai vadinami jaunimo ugdymo organizacija. Pagrindinę ateitininkų veiklos dalį ir sudaro jaunimo ugdymas. Ateitininkų Federacijos įstatuose išryškintas ugdymo aspektas: „Ateitininkų Federacija – pasaulėžiūrinė asmenybės ugdymo ir auklėjimo organizacija, jungianti Lietuvos katalikišką jaunimą ir mokslą baigusius organizacijos narius“. Ateitininkų, kaip jaunimo ugdymo organizacijos, misija ir dabar nusakoma taip: „vadovaujantis katalikiška pasaulėžiūra ugdyti patriotiškai nusiteikusius jautrios širdies, tvirtos valios ir šviesaus proto jaunuolius, pasirengusius aktyviai ir kūrybiškai įsijungti į religinę, visuomeninę, kultūrinę, intelektualinę bei pilietinę veiklą“.

Ugdymo nuostatos pastebimos nuo ateitininkų veiklos pradžios, siekiant ugdyti Dievą tikinčią lietuvių šviesuomenę. Ateitininkams visada rūpėjo trys pagrindiniai uždaviniai: „tautos atgimimas, krikščioniškosios kultūros vystymas ir katalikų inteligentijos ugdymas“ (žr. Yla S., *Ateitininkų vadovas*, Kaunas, 2006, p. 10). Pavyzdžiui, Peterburgo studentai pasauliečiai 1908 m. buvo užsimoję „lavinti, tobulinti ir ruošti tvirtus lietuvius inteligentus“. Ateitininkų vadai bei ideologai ugdymą suprato kaip universalios krikščioniškos pasaulėžiūros ir konkrečių gyvenimo reikalavimų („momento reikalų“) jungimą. Ateitininkų programoje pabrėžiamas augimo, brendimo reikalas. Jaunimo organizacijoms keliamas uždavinys, kad jų veikla turėtų auklėjimosi, lavinimosi, subrendusio veikimo pratinimosi prasmę. 1921 m. ateitininkų įstatai numatė: mokliškai aiškintis krikščioniškąją pasaulėžiūrą, ugdyti save ir vykdyti visuomenėje krikščionišką dorą, „ruošti visuomenės darbininkais ir tiesti pagrindus krikščioniškai politikai“.

Jau Stasys Šalkauskis atkreipė dėmesį, kad kiekvienas ateitininkas privalo suvokti, koks turi būti tikras inteligentas ir koks yra inteligentijos vaidmuo visuomenėje ir kad ruošūsi tą vaidmenį kuo geriausiai atlikti. „Ateities“ organizacija rengė kiekvieną savo narį kaip lietuvių, kataliką, inteligentą protininką ir inteligentą veikėją. Taigi „Ateitis“ ir buvo kuriama kaip būsimųjų lietuvių katalikų inteligentų organizacija.

Ateitininkų programoje ugdymas suprantamas kaip pilnutinis asmenybės augimas (fizinis, religinis, tautinis, dorinis, estetiškas, intelektualinis auklėjimas), jungiantis gyvenimą pagal triaukštę sistemą: prigimtį, kultūrą ir religiją. Iki Antrojo pasaulinio karo ateitininkų vadai ir ideologai ypač didelį dėmesį skyrė inteligentiškumui, tautiškumui, religinio sąmoningumo ugdymui. Tai, ką Pranas Dovydaitis, Stasys Šalkauskis ir ankstyvasis Antanas Maceina vadino krikščioniškosios pasaulėžiūros formavimu bei ateitininkų ideologijos realizavimu.

Pilnutinė ideologija buvo diegiama, įgyvendinant pilnutinį idealą, tęsiant organizacijoje teigiamas tradicijas, siekiant racionalios pažangos. Gyvenimo filosofijos idėjos buvo pritaikomos ugdymo tikslais. Fizinis ugdymas turėjo padėti pagrindą dvasios veikimui, kultūrinis ugdymas – išvystyti asmens galias kultūrinei kūrybai, religinis ugdymas turėjo paruošti žmogų perkeičiančiam religijos veikimui. Ateitininkams kaip tik buvo skiriamas uždavinys realizuoti pilnutinio gyvenimo idealą. Ateitininkai, kaip universalios pasaulėžiūros ir pilnutinio gyvenimo sąjūdis, turėjo keisti asmenį ir visą tautą pagal Kristaus dvasią, vengti bet kokio vėnašališkumo ir perdėjimų. Taigi buvo matomas sąjūdis, kurio užduotis – atskleisti aukštesnio gyvenimo prasmę ir ją realizuoti tarp lietuvių inteligentų.

Ypač buvo pabrėžiamas religinio sąmoningumo

gilinimas kaip universalios krikščioniškos pasaulėžiūros ugdymas. Asmenybės ideologinės nuostatos buvo grindžiamos kovojant prieš nihilistines, ateistines, anarchistines rusų mokyklų pasekmes. Prieš tautinį abejingumą iškeliamas patriotizmas ir tautinė kultūrinė kūryba; prieš ateizmą – krikščionišką susipratimą ir veikimą, prieš akademinio mokslo niekinimą – intelektualinio lavinimosi reikalą, prieš anarchistinę veiklą – visuomeninio veikimo būtinybę.

Visuomeninėje veikloje ateitininkas geriausiai pritaiko savo žinias ir gabumus, vykdo savo sumanymus bei praplečia asmenybę. Visuomeninei veiklai pasirengti buvo ugdomos dvi svarbios nuostatos: solidarumo jausmas ir teisinė sąmonė. Veikdamas visuomenėje ateitininkas išmoka būti solidarus, branginti tvarką ir vertinti laisvę. Bet būtent inteligentiškumas padaro ateitininką vadovaujančiu tautos nariu. Išsilavinęs, išsiauklėjęs, kupinas kūrybiškumo, įsigijęs inteligentišką profesiją inteligentas tampa kūrybiniu veiksmu, vedančiu nuo naujų idėjų prie naujų idealų ir prie kultūrinės pažangos. Atskirai buvo formuojama ateitininkiška ideologija kaip organiška krikščioniškųjų idėjų sistema.

Tai iš pasaulėžiūros išplaukiančios ir asmenybės išpažįstamos tvirtos nuostatos, atspindinčios idealus. Ideologijos realizavimui buvo ugdomas ideologinis susipratimas ir idėjinis veiklumas. Ideologinis ugdymas yra toks pasaulėžiūros formavimas, kai įsigilinama į krikščioniškąją pasaulėžiūrą, ji iš esmės pažįstama; kai suvokiami ateitininkų principai ir pareigos, išmokstama šia pasaulėžiūra vadovautis gyvenime ir profesinėje veikloje, kai gebama vykdyti katalikiškosios akcijos uždavinius ir naudotis jos priemonėmis; kai įgundama krikščioniškai spręsti šiuolaikinius mokslo ir tikėjimo klausimus. Ideologinis susipratimas taip pat buvo ugdomas mokant kovoti dėl savo idealų bei prieš nukrikščionėjimo apraiškas ir skatinant pozityvią kultūrinę kūrybą.

Asmenybė ugdoma realizuojant pagrindinius ateitininkų ideologijos principus. Katalikiškumas – kai įsisąmoninamos religinės tiesos. Intelligentiškumas – moksliniu subrendimu, tvirta valia, jautria sąžine, doriniu kilnumu; kai panaudojamos auklėjimo ir lavinimosi priemonės, rengiamasi vadovavimo darbui visuomenėje. Tautiškumas – kai tobulinamos tautinės formos, ugdoma tautinė individualybė, vykdomos tautinis pašaukimas. Šeimyniškumas – kai vykdomos santuokos priedermės, rengiamasi sutuoktinio pareigoms, šeima įtraukiama į apaštalavimo darbą. Visuomeniškumas – kai visuomeninis gyvenimas keičiamas pagal Kristaus idealą, visuomeninėje veikloje vadovujamasi meilės, laisvės ir lygybės principais. Ateitininkų ideo-

logija įpareigoja pirmiausia rūpintis savęs atnaujinimu, realizavimu savyje to, kas turėtų būti įgyvendinta visuomenėje. Todėl ateitininkų asmenybės ugdymas „eina per išsiauklėjimą į auklėjimą, per atsinaujinimą į atnaujinimą, per tobulėjimą į tobulinimą“. Ateitininkai ugdomi patys ir ugdo kitus nuolatiniu atnaujinimu Kristuje.

Pastebėta, kad asmenybės ugdymui neužtenka abstrakčios filosofinės pasaulėžiūros sistemos. Dvasinį sustingimą ir nuobodulį, moralinį abejumą, religinį paviršutiniškumą buvo bandoma išjudinti gyvosios dvasios sąjūdžiu (tai ypač kėlė Stasys Šalkauskis, kunigai Stasys Yla, Vytautas Balčiūnas, Arvydas Žygas), idealizmu kaip gyvosios dvasios pagrindų ir žmogiškosios gelmės siela (Juozas Girnius). Asmenybės religinį sąmoningumą imta formuoti remiantis gyvąja dvasia. Ugdymą labiau grįsti krikščioniškuoju entuziazmu.

Pastoviai sieloje realizuota gyvoji dvasia ir yra dvasinė jaunatvė. Ji palaikoma idealo meile bei tarnavimu jam, širdies skaistumo ugdymu, išgyvenimu į evangelikiškąją religijos dvasią; įsijungimu į gyvosios dvasios sąjūdį. Dvasinė jaunatvė plečiama dvasinio veikimo tobulėjimu kaip kiekvienos pažangos pradžia (įsidėmėtinas S. Šalkauskio kelias nuo tautinio auklėjimo iki asmeninio tobulinimosi, kurį jis paskelbė 1938 m.). Apaštalautejų dorinis tobulėjimas laidavo vienijantį pasaulėžiūros išpažinimą. Buvo sugrįžta prie P. Dovydaičio minties, kad svarbu ne tikėjimą įrodyti, bet parodyti Kristų, gyvą, veikiantį, šiuolaikišką. Parodyti krikščionybės jėgą ir grožį, atskleisti inteligentinį Kristaus dvasios veikimą.

Kadaise Kęstutis Keblys siūlė žiūrėti gyvenimiškai ir skirti ateitininkus kaip organizaciją bei ateitininkus kaip individus. Nesigailėti, kad jų yra „ribotas organizacinis įnašas lietuvių kultūron“, nes šios organizacijos ir paskirtis kita. Visai kitoks yra asmeninis ateitininkų įnašas lietuvių kultūron, kur būtų galima išvardyti daug žymių rašytojų, visuomenės veikėjų, partizanų, mokslininkų, filosofų pavardžių (žr. Keblys K., „Ateitininkai ir kultūra“, *Ateitininkų keliu*, red. S. Barzdukas, 1977, p. 661–62). Vis dėlto ateitininkų organizacijoje niekada neišnyko nuostata – krikščioniškos asmenybės ugdomos tam, kad tobulėdami asmeniškai nariai kurtų bei atnaujintų kultūrą, mokslą, politiką, visuomenę.

Šiame rašinyje daugiausia kalbėjome apie teorinius ateitininkų bruožus. Praktinę veiklą, idėjų derinimą su veiksmais ir reikšmingą ugdymo būdą – ateitininkų kursus, stovyklas – aptarsime atskirai.

Rašinys parengtas pagal pranešimą, skaitytą XVI Ateitininkų federacijos kongrese Vilniuje 2010 m.

„Mūsų namai – po kepurėm, mūsų keliai – po dangum...”

Choras „Indraja” (vadovė – Daina Abariūtė-Lazauskienė), prof. Lionginas Abarius VDA Gotikinėje salėje per Pauliaus Širvio 95-ojo gimtadienio paminėjimą.

L. Vasiliauskaitės- Rožukienės nuotr.

Laimutė

Vasiliauskaitė-Rožukienė

Vilniaus dailės akademijos Gotikinėje salėje paminėtas mūsų poetas nuo Dievo, meilės lyrikas aukštaitis Paulius Širvys (gimė 1920 m. rugsėjo 6 d. Padustėlyje, Dusetų valsčiuje – mirė 1979 m. kovo 27 d. Vilniuje). Šiomet jam būtų sukakę 95-eri. Poezijos ir muzikos valanda iš ciklo „Poezijos posmai virtę dainomis” buvo neįtikėtina šilta, atvira ir nuoga kaip Širvio širdis.

Jo eiles ir dainuojam, ir deklamuojam”, – kalbėjo vakaro vedėja etnologė Gražina Kadžytė. Taip ir buvo: skaitovą Petrą Venslovą (Širvio gerbėją ir bičiulį) keitė mišrus choras „Indraja”, vadovaujamas Dainos Abariūtės-Lazauskienės. Nemažai dainų solo šiam chorui ir salei (lūžtančiai nuo žiūrovų) pritariant giedojo prof. Lionginas Abarius, kartais jis ir dirigavo, įjėdu su Petru Veclovu dalinosi prisiminimais: draugystės su Pauliumi Širviu akimirkomis.

Petras Venslovas prisiminė, kaip jis ir jo aktorinis kursas (kaip egzamina) pastatė spektaklį „Aš – beržas”, tuomet salėje sėdėjo pats Širvys (jis po spektaklio atėjo ir visus išbučiavo). „Spektaklis pavyko, mano kurso draugai tyliai niūniavo „Lietuva brangi”, o jiems beniuojuojant skaičiau „Aš – beržas”. Tai buvo 1972 metai. Prisiminė ir „Literatų” kavinę, „Bočių” restoraną, kai buvo užrašytos eilės apie padavėją, girtus velnius, poemą „Aisčiai”, kurią Širvys deklamuodavęs, tačiau jis teatsimėnas atskiras nuotrupas.

Gražina Kadžytė: „Mes per žygius, per ekspedicijas, kai pavargdavom, pradėdavom: „Aš nevertas švelnių tavo žodžių ir to ežero, pilno žvaigždžių, aš toks vienas, velnioniškai vienas...”

Dainų „Nežiūrėk, nežibėk” ir „Mes draugavom ilgai” istoriją prisiminė prof. Lionginas Abarius. Pasirodo, tą eilėraščių Širvys sukūrė išimylėjęs vieną damą, kuri labai gražiai mokėjo dainuoti (ir ansambliuose, ir chore). Paulius Širvys tas eiles atnešė Lionginui Abariui, parodė, gal kokią melodiją sukurs. Lionginui ta dama irgi patiko, taigi jis labai greitai sukūrė muziką. Kai padainavo Širviui, tas atsakė: „...da baika, klausyt galima”.

Abarius yra bendravęs ir su Širvio didžiąja meile (eilėrašties „Mano vienintelė”), ir su Birute, jo žmona...

„Atleiskit, bet noriu pasakyti”, – suintrigavo profesorius L. Abarius. Ir atkreipė dėmesį į poeto literatūrologo Valdemaro Kukulo, išsamiausiai išnarpliojusio Pauliaus Širvio kūrybinę biografiją, knygos „Pauliaus Širvio gyvenimas ir

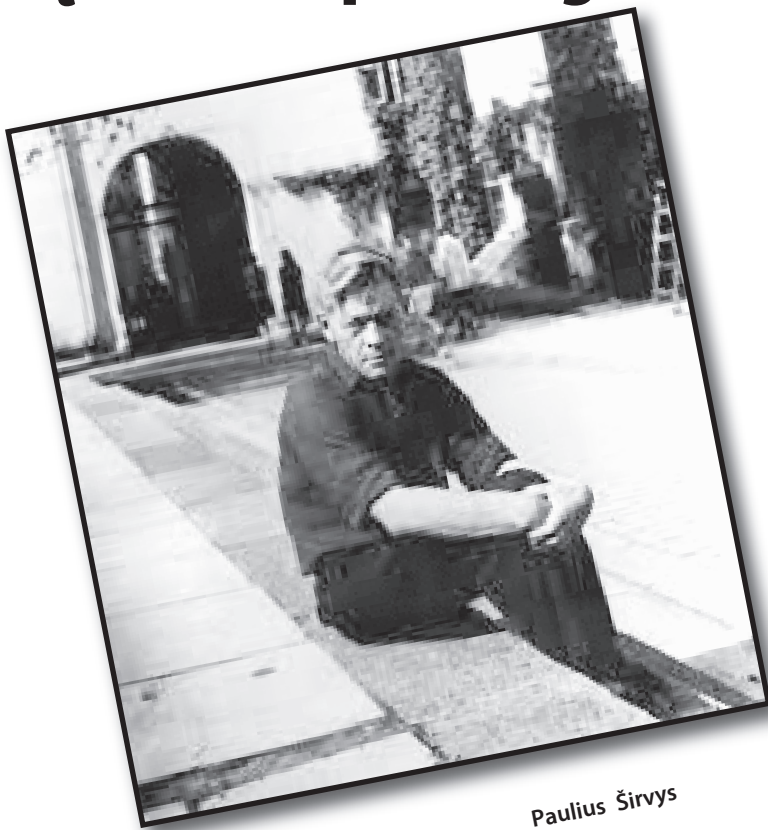
kūryba: ženklai ir pražvalgos” 14 puslapi, kur rašoma apie savitą rytų aukštaičių lyrizmo tradiciją ir kaip Venclova vertina Antaną Miškinį, Paulių Širvį ir kitų aukštaičių kūrybą... nepagarbiai prilygindamas juos sutrikusio bohemiko (Jesenino) tradicijai... Ir paklausė atėjusiųjų klausytojų: ar gali žmogus, kuriam trūpinys aukso ir gardesnis duonos kšnis svarbiau už Tėvynę, taip kalbėti apie jai pasiaukojusias asmenybes, kuriems „žalio vyno taurė” buvo iš nevilties, bejėgiskumo, tol, kol laikė jautri širdis.

Per šią poezijos ir muzikos valandą nemažai buvo išdainuota Pauliaus Širvio eilių, jau virtusių liaudies dainomis (pvz., „Tris dienas, tris naktis keleliuėjau, ketvirtą naktelę girioj nakvojau”) arba neoficialiu jūreivių himnu tapusi „Jūreivių daina”: „Audros kaukia, jūreivių laukia, už audrą pakelkim taures!... Na tai kas, kad mes nieko neturim... mūsų namai – po kepurėm, mūsų keliai – po dangum”... Kaip visada, per Abariaus koncertus atlikta šmaikšti jo mamos daina, kurią jis užrašęs: apie svetelius, bačkos ir uzbono dialogą, kai išgert neduoda...

Pabaigai kelis kartus buvo atlikta daina „O Sartai, mėlynieji Sartai... pamylėjau aš jus piemenuko dainą niūniuojant”.

Etnologė priminė visus Pauliaus Širvio premijos laureatus. (1995 m. premiją įsteigė Zarasų viešoji biblioteka, norėdama paskatinti poetus, kurie per pastaruosius penkerius metus meistriškai poetinėmis priemonėmis bei kūrybine veikla populiarina kraštą, aukština gamtos grožį bei žmogaus prigimtį). Literatūrinės Pauliaus Širvio premijos laureatai: 1995 m. -Marcelijus Martinaitis už meilės lyrikos knygą „Atmintys”; 1997 m. Vytautas Skripka už eilėraščių knygą „Vigilijos”; 2000 m. Stasys Jonauskas už poezijos rinkinį „Širdis plaka delčią”; 2003 m. Onė Baliukonė už poezijos rinktinę „Akmuva”; 2005 m. Feliksas Jakubauskas už poezijos rinktinę „Tarp klūpančių medžių”; 2007 m. Rimgaudas Valentinas Graibus už poezijos rinkinį „Meilės temperatūra”; 2010 m. Juozas Erlickas už knygą „Mano meilė stikliniais kaliošais”. Šiomet P. Širvio literatūrinė premija per P. Širvio (rugsėjo 6 d.) gimtadienį Zarasuose apdovanotas poetas, vertėjas Antanas A. Jonynas už knygą „Kambarys”, 2011 m.

Po šio koncerto Gražina Kadžytė pakvietė į koncerto tęsinį spalio 24 dieną Zarasų viešojoje bibliotekoje, kur jau nuskaubė lietuvių liaudies ir L. Abariaus dainos P. Širvio eilėmis – taigi pratęsiant ir etnografinių regionų metus.

Paulius Širvys

PAULIUS ŠIRVYS

Ateisiu tylią naktį

Ateisiu
Tylią naktį
Tyliau
Užu šešėlį,
Kai vaikščioja
Po smėlį
Žali beržų
Šešėliai.

Ateisiu
Žalią naktį
Aušrų šilkais
Apsegti
Ir pasakų
Pasekti:

Kaip vaikščioja
Po smėlį
Žali
Beržų šešėliai.

Ateisiu
Naktį tamsią,
Kai gūdžiai
Šunys amsi
Ir tavo mintys
Tamsios.

Ateisiu
Aš tą naktį
Tau žiburio uždegti
Ir pasakų
Pasekti:

Kaip vaikščioja
Po smėlį
Žali
Beržų šešėliai,

Ateisiu
Trankią naktį,
Kada griaustiniai
Darda.

Tik pasakyki,
Kur esi,
Tik pasakyk
Man savo
Vardą.

Nežiūrėk, nežibėk

Nežiūrėk,
Nežibėk,
Taip liūdnei
Į akis.
Ką darau
Negerai –
Pats žinau.
Nesakyk.

Tik pilniau
Ir svaigiau
Mano taurę
Pripilk
Ir stipriau
Ir karščiau
Tu mane
Apkabink.

Bet ne tu,
O kita
Tavo rankomis
Glaus,
Ir liūdna
Valanda
Iškeliaus,
Iškeliaus.

Iškeliaus
Ir negrįš
Ir sekundė
Šita –
Kaip ir aš,
Kaip ir tu –
Niekada,
Niekada.

Tai stipriau
Ir karščiau
Tu mane
Apkabink
Ir pilniau
Ir svaigiau
Mano taurę
Pripilk.

Širvys, Paulius. Tiesiu toliams rankas: faksimilinis poezijos rinkinys. – Vilnius: Žuvėdra, 1997.

Užrašai iš Čikagos:

Vytauto O. Virkau meno vizija

Stasys Goštautas

Turbūt nėra tautos, o taipogi – ir šalies, kurioje per tokį trumpą laiką būtų atsiradę tiek dailininkų ir dienos šviesą išvydę tiek monografijų, kaip Lietuva. Prieš porą šimtmečių šalis menininkų turėjo mažai. O dabar tiesiog stebėtina matyti tiek albumų ir tiek tekstų įvairiomis kalbomis, parašytų meno kritikų ir mėgėjų per tokį trumpą laiką. Vien tik per pastaruosius metus – o metai dar nesibaigė – išleistas albumas apie meno rinkėją Gediminą Petraitį, prof. Antanas Andrijauskas parašė ir ką tik išleido stambią monografiją apie Adomą Galdiką, Leonas Peleckis-Kaktavičius – apie V. O. Virkau, Rasa Andriušytė baigė rašyti dar vieną M. K. Čiurlionio parodos katalogą, skirtą Krokuvai (jau turbūt dvidešimtą). Dar reikėtų paminėti disertacijas, parašytas Vilniaus dailės akademijoje, ir t. t. Visa tai parodo, kokia kūrybiškai turtinga tapo Lietuva.

Tačiau grįžkime prie Vytauto Osvaldo Virkau „Meno Vizijų“ (Šiauliai, Varpai, 2015). Paantraštė „biografinė monografija“ gal tiksliau išreikštų knygos esmę, nes Leonas Peleckis-Kaktavičius, pasinaudodamas Vytauto O. Virkau dienoraščiais ir laiškais, sukūrė nepaprastai įdomią biografiją. Tai ne tiek meno albumas, kiek dailininko gyvenimo nuotyčiai. Virkau – šiaulietis, bajoras, Plechavičių kaimynas. Įdomūs sutapimai. Pirmuosiuose puslapiuose aprašomas tragiškas bėgimas iš Lietuvos 1944 metais.

Virkau pasirodė ne tik kaip geras menininkas, bet ir kaip puikus rašytojas, nestokojantis fantazijos, humoro, sklandaus stiliaus. Visa tai Leonas Peleckis-Kaktavičius sugebėjo surinkti ir pateikti skaitytojams. Tai nepanašu į nuobodžią biografiją, kurioje aptinkame tik sausus faktus – šioje pilna ir žaismės, ir anekdotų, pvz., Virkau prisiminimai apie Aliną Plechavičiūtę ir jos žirgyną. Man pačiam teko ten būti su giminaičiu Zigmū Goštautu ir stebėtis Alinos Plechavičiūtės vaišingumu, kalba, humoro jausmu. Tai garsi giminė, įėjusi į Lietuvos istorijos puslapius. Viskas, ką darė generolas Povilas Plechavičius, su kuriuo dar spėjau susipažinti Čikagoje, buvo nuostabu.

Žiūrint į Virkau darbus, pirmasis įspūdis – nepaprastos spalvos. Kodėl lietuviai taip mėgsta spalvas ir muziką, kaip per tūkstančius metų taip įprato prie spalvų ir dainų – sunku pasakyti. Ir šiandien toji muzikinių spalvų tradicija tęsiama – tik pažvelkime į Virkau, galima sakyti ką nori, bet jo spalvos – žavingos, tarsi jis kurtų gamtą iš naujų spalvų. Jis turi palinkimą į spalvas ir jų išdėstymą, abstraktus ar realistinis, jis tiesiog kuria gamtą. Iš mamos išmoko muzikos, ir tai jam suteikė akstiną tapyti. Taip pat jaunystėje pradėjo rinkti pašto ženklus.

„Meno vizijos“ – nei biografija, nei istorija, nei meno kritika, nei dienoraščiai ar prisiminimai, tai viskas kartu, labai sklandžiai surašyta ir tiesiog norisi lydėti Vytautą O. Virkau jo biografijos keliu. Gal ir gerai, kad autorius leidžia pačiam Virkau pasireikšti ir išdėstyti savo jaunystės ir gyvenimo jausmus – reikia pripažinti, Kaktavičius sugebėjo tai išpildyti. Aišku, čia nemažai pasitarnavo pats Virkau, kuris moka tapyti, rašyti ir gėles auginti.

Knyga – chronologiškai tvarkinga, viskas nuosekliai dėstoma nuo pat pradžios iki pabaigos. Kaktavičius su humoru pristato dailininko gyvenimą ir jis pasidaro mielas, nes Vytautas tikrai yra mielas žmogus. Tokių biografijos nuotrupų su anekdotais ir humoru, pristatant mūsų kultūrininkus, reikėtų daugiau. Daugelis apie meno ir literatūros žmones parašytu monografijų galbūt yra perdėm rimtos ir neatskleidžia žmogaus tokio, koks jis yra.

Nesu skaitęs kitų Kaktavičiaus monogra-

fijų, tad negaliu spręsti, ar monografija apie Virkau kuo nors labai skiriasi nuo kitų, ar ji – pati geriausia. Būtų įdomu susipažinti su Kaktavičiaus leidiniais apie A. Vaičaitį, J. Bagdoną, V. Alantą, J. Janiką ir kitais – visi, regis, išleisti Šiauliuose, galbūt todėl sunkiau randami.

Grįždamas prie Vytauto Osvaldo Virkau, turėčiau žvilgtelti į kadaise anglų kalba parašytą savo komentarą „Lituanus“ žurnalui (2008), kuriame palyginu Virkau meilę gėlėms ir augalams su jo tapyba ir grafika, kuri dažnai būna ne figūratyvinė, t. y., dailininkas nepiešia tų gėlių, kurias vasarą augina, bet išgalvoja naujas, kurių Dievas nesukūrė.

Autorius gana išpūdingai aprašo šeštąjį dešimtmetį ir to meto Čikagos lietuvių kultūrinį gyvenimą – knygų viršelių, žurnalų, plakatų, milžinišką ekslibrisų kolekciją (tuo metu jų sukurta buvo per 400). Bet įdomiausia – išeivijos knygų viršelių ir tekstų iliustracijos, čia mes matome Algimantą Mackų, Joną Meką, Kazį Bradūną, Rimvydą Šilbajorį ir kitus autorius – jų kūryba labai pagyvino kultūrinį išeivijos gyvenimą. Minėdamas Mackų, autorius skiria jam, kaip vienam iš „neornamentuotos kalbos“ kartos atstovų, gražų prisiminimą.

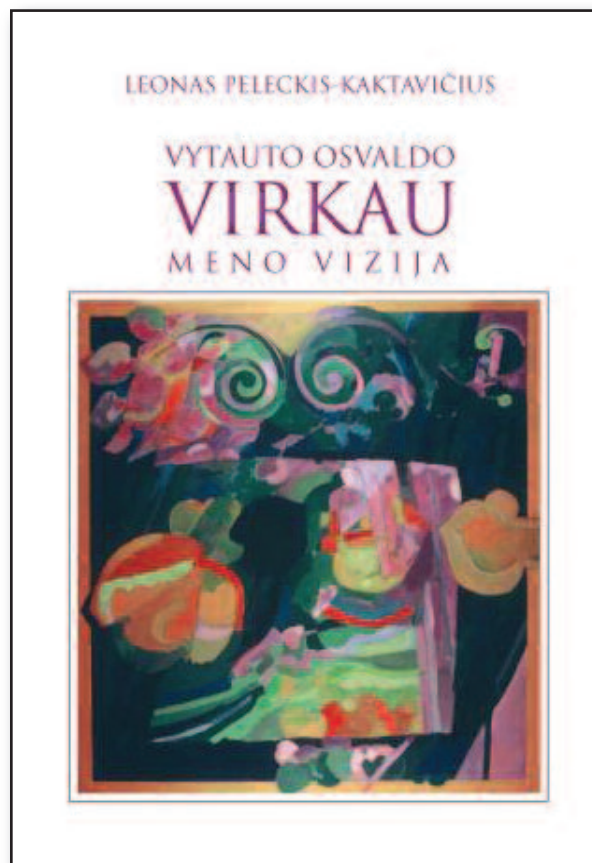
Kukli, bet puiki Virkau iliustracija Meko „Gėlių kalbėjimui“ (1961). Iliustruotojų netrūko – buvo

Vytautas O. Virkau. Atspindys lange. Drobė, aliejus, 1967

Vytautas O. Virkau. Šeldono prieplauka. Drobė, aliejus, 1972

Leonas Peleckis-Kaktavičius. Vytauto Osvaldo Virkau meno vizija. – Šiauliai, Varpai, 2015.

ir T. Valius, ir A. Vaičaitis. Bet didžiausias Virkau pasiekimas buvo žurnalų „Metmenys“ ir „Lituanus“ apipavidalinimas – nuo viršelio iki puslapių iliustracijų. Išskyrus pirmą numerį, visi „Metmenų“ numeriai Virkau ir Žibunto Mikšio iliustruoti.

Čia reiktų pridurti, kad Virkau sesuo Henrieta Virkau-Vepštienė rūpestingai prižiūrėjo leidinius ir nemažai prisidėjo prie „Metmenys“ su giliu savo turiniu buvo „Jau-nas“ išeivijos žurnalas, po to reikėtų paminėti „Aidus“, tačiau „Aidai“ neturėjo tokio menininko kaip Virkau. Gaila, kad tais laikais spalvotos iliustracijos buvo per brangios ir sunkiai pagaminamos, tad daugelis jų buvo vienspalvės, ir Virkau be spalvų atrodo labai liūd-nai. Deja, šiandien jau nebeturime nei vieno, nei kito žurnalo.

Tad Kaktavičiaus pastebėtas Virkau įnašas iliustruojant knygas ir žurnalus yra labai vertingas ir monografija tampa istoriškai ir estetiškai įsidėmėtina.

Tačiau nepakankamai ir neįspūdingai įvertintas pats Virkau menas. Autorius galėjo daugiau ir giliau analizuoti ir išryškinti dailininko tikslą, spalvas, formą ir gilų muzikos skambėjimą. Rašytojas sutelkia viską antrame skyriuje, pagal Čikagos meno kritiką Franzą Schultzą pavadintą „Nuo Cézanne įpėdinių iki Virkau“, kur gana apščiai sudeka kritikų pasisakymus.

Gal reikėjo autoriui pasitarti su dailininku, ne vien tik analizuoti jo užrašus ir laiškus. Visa „matteria prima“ yra iškabinta dailininko namuose, reikėjo tik pažiūrėti į jo tapybą ir grafiką, ir autorius būtų atradęs labai puikų menininką, kurio gyvenimo tikslas – kiekvienam paveikslui, kuris žiūri į tapybą kaip botanikas ir nuodugniai aprašo gėles kaip rašytojas.

Vienas skyrius skirtas tapybai („Parodų pamokos“), tačiau užuot glaustai apžvelgęs meną, rašytojas pasiklysta citatose iš „Draugo“, „Aidų“ ir katalogų. Kartais net vengia pateikti kritikų pavardes. Ir, aišku, pats autorius nereiškia savo nuomonės. Tačiau jis pastebi, kad dailininko braižas labai pasikeitė, kai jis vietoje aliejinių dažų ėmė piešti ant drobės akrilu, tada jo tapyba virto nepaprastu naujų spalvų ir formų kūriniumi, supintu su gamta, kurią jis myli nuo vaikystės. Virkau kaip žmogus ir dailininkas yra labai kuklus ir sąžiningas. Tai matyti iš jo tapybos, dienoraščių ir botaniko aistros.

Knygoje šie dalykai lieka nepastebėti, todėl ji – gera pradžia Vytauto Osvaldo Virkau monografijai, gera pradžia „neornamentuotos kalbos“ kartos dailininkams ir rašytojams. Tačiau tikrą meno albumą dar reikia parašyti.

Jurga Šalaševičiūtė (Rebeka Una)

Rebeka Una

Atjunk

Ištrauka

Pristatome trečiąją autorę, kuri kartu su Akvilna Cicėnaite ir Daina Opolskaite laimėjo leidyklos „Alma littera“ skelbtą paauglių literatūros konkursą

Aš puikiai atmenu, kaip man penktaj klasėj užmovė ją. Gulėjau gydytojo kabinete ant procedūrinio stalo. Bu-vau visiškai nuoga ir tuomet, at-menu, suskaičiavau paskutinius savo plaukelius, kurie man dre-bant pasišiaušė. Tuomet man davė kažką kramtyti, kad gulėčiau ra-miai, kažkokią raudoną gumą. Paskui procedūristė su žnyplė-mis ištraukė plėvę, kuri mirko šarminiame skystyje, vonelėje. Plėvė. Man privaloma nauja oda ir apsauga nuo neigiamo aplinkos poveikio. Kitas sanitaras lai-kė mane už kairės kulkšnies, o sanitarė užmovė dalį plėvės ant pėdos. Kai ėmė kilti blauzda aukštyn, jau-smas buvo toks, tarsi virščiau guminiu žmogumi arba kažkas stumtų mane į siaurą plastikinį kamštį. Pirš-tinėtos sanitarės rankos kilo šlaunimi aukštyn, o ant-rasis spaudė plėvę prie odos, ją išlygindamas, kad ne-liktų jokių nelygumų. Visa procedūra truko apie va-landą, aš kramčiau gumą ir manęs neištiko panikos priepuolis, kaip kartais ištikdavo kitus.

Po procedūros dar trisdešimt šešias valandas tu-rėjau gulėti, kol bionas visai sulips su mano odos laš-telėmis. Bionas – gyva kvėpuojanti oda, kuri skir-ta augti kartu su manimi. Joje aš ir gyvenu visus ket-verius metus. Ji turi plyšius ten, kur aš turiu šla-pintis, taipogi nedengia man akių rainelės ir šner-vių. Ji tokia plona, kad pro ją man net vėl ataugo visi galvos plaukai, kuriuos turėjau nusiskusti prieš pro-cedūrą.

Kelias dienas po plėvės jaučiausi tarsi gumi-nė, tarsi kas būtų apkarpęs mano pojūčius. Atmenu porą momentų, kuomet susverdėjau ant asfalto krašto, nes nesugebėjau jo pajusti ir išlaikyti lygs-varos, o kitąkart paėmiau nuo kelio akmenuką ir man jis pasirodė kažkoks kitoks. Panašus į plasti-kinį. Paskui šie pojūčiai išnyko, viskas tapo nor-malu.

Kai kuriuos, maunant plėvę, ištinka panika. Bet

tai reti atvejai.

Mantas prisipažino, jog panikos priepuolis buvo ištikęs ir jį. Jam rodėsi, kad jį įkišo po stiklu ir jis ten ir liko visiems laikams.

Iš tiesų mes žinom, kaip atrodo tie jausmai. Mes tik viską transformavom ten, į sistemą. Sistemoje mes juokiamės, mušamės, neapkenčiame, paskandiname kitą šimtuose smailų. Klykiame, sproginėjame iš lai-mės kaip fejerverkai. Ne tik mes patys, bet ir mūsų pavidalai mėgaujasi viskuo, ko mes sau nebeleidža-me fiziniame pasaulyje. Mūsų pavidalai gali išsivo-lioti purve ir išsitaškyti sniege. Taip pat ir bučiuo-tis.

Dauginimuisi fiziniame pasaulyje paliktos la-boratorijos. Mes įsimylime ir mylimės sistemoje. Fi-ziniame pasaulyje mes vienas kito beveik neliečia-me.

Ir nėra taip, kad mes save kažkuo nuskriaudėme. Juk įvyko tik perkėlimas. Dabar fizinis pasaulis tapo švarus, ramus, be purvo, be poreikio tramdyti ap-kvaitusius nuo kvaišalų paauglius ar vytiš skriaui-diką, kuris gatvėj išmušė iš praeivio rankinę. Kiek sutaupėme atsisakę nereikalingų profesijų.

Neįsivaizduoju, kaip reiktų ją nusimauti. Tur-būt panašiai nesmagu būtų išsirausti dantį. Net ir nu-simovus – kas toliau? Faktas, jog būčiau pastebėta sis-temos bei sanitarų ir nuliūdinačiau mamą. Ir tie visi jutimai... kaip ant mano odos jautęsi oras, kėdė, ant kurios sėdžiu, ar, negaliu net pagalvoti, kaip reiktų lipti į medį? Mantas sakė man, jog dabar visai nie-ko, nors pradžioje jam rodėsi viskas per daug... gyva.

- Ar tau neskauda?
- Ką čia gali skaudėti?
- Na gerai. Nešiurpu, nešalta? Negraužia?

– Dabar jau ne.

– Bet, vadinasi, taip buvo.

– Bet juk mes kažkada gyvenom be tos plėvės.

Mantas teigus. Mes be-veik dvylika pirmų metų gyvenam be plėvės. Ir tik ko-kus ketverius metus su ja. Kaip taip gali būti, jog aš taip įpratau prie jos?

– Paklausk Danos. Jie tai tikrai neturėjo jokių plė-vių.

Mes kaip tik einame pas ją.

- Na ir koks to tikslas?
- Kieno?
- Būti be plėvės, – sa-kau.

– O koks plėvės tikslas, ar žinai?

– Atsisakyti nereika-lingų pojūčių per aplinką.

Išvengti kuo didesnio dirginimo. Tapti... – aš vis ne-prisiverčiu ištarti to žodžio. – Tausoti aplinką. Su šia oda mums nereikia tiek daug rūbų kaip mūsų pro-tėviams.

Mantas linksi galva sulig kiekviena mano iš-tarta fraze.

– O kiek tu dar nežinai? – jis sako.

– Mes negalime nežinoti. Prisiskaitei Šerloko Holmsa. Mus informuoja.

Tai aišku, jog mus informuoja. Ir tai nėra melas. Bet informacija gali būti nebaigtinė.

Mes pasiginčijam su Mantu. Man patinka, nes ir pasiginčijus su juo, nesinori nutraukti bendravi-mo, paspausti to OFF, kuris kirba smegenyse. Su Ala mes taip netveriam, vos pradėdam ginčytis – atsi-sveikinam. Kam išgyventi negatyvias emocijas. Su-simarkstysim kitą kartą. Dažniausiai Ala pirma nu-sprendžia, kada jai dingti. Beje, ji ir dingsta daž-niausiai šypsodamasi. JOKIŲ NEIGIAMŲ emocijų – šypsenos priklauso sėkmingiems žmonėms.

Ir šį kartą mes neblogai susiginčijam. Net pra-einam pro Danos laiptinę.

– Apsukam dar vieną ratą, – sako Mantas. Jis siū-lo pernelyg susijaudinęs. OK, galvoju.

Svarbu per daug negestikuluoti gatvėje. Išsi-traukiu priešais save užrašinę. Šitaip žingsniuoti bus saugiau. Nors vėlgi, jei ir atkreipsim kažkieno dė-mesį, blogiausiu atveju būsime tik maloniai įspėti.

Kalbos vėl sukasi apie tą plėvę.

– Sakei, kad vos nemirei, kai tau ją movė?

Nors tokio posakio ir nėra, atsakymas teigiamas.

Mantas toliau aiškina, jog buvo nualpęs tris-dešimt šešerias valandas, kurias reikia išgulėti po Movimo procedūros.

– Tau nebuvo minties nusimauti ją anksčiau?

– Ir taip, ir ne. Tuomet dar gyvenau su seneliu. Ir mes susitikinėdavom dažniau nei kiti.

– Kiek dažniau?

– Dažnai. Labai dažnai.

– Mat kaip....

– Jis beveik nepritapo prie sistemos ir kankinosi. Bandė lankyt terapiją. Todėl labai norėjo, kad aš vi-sais būdais pritapčiau.

– Kodėl?

Mantas gūžteli.

– Kad netektų patirti to, ką jis patyrė.

Jis patyli.

– Tuomet mes tarsi susitarėme. Aš būsiu siste-moje, bet jis man pasakos apie praeitį. Taip mes su-tarėme. Jam lengviau pasidare sapnuoti.

– Visai kaip ir Danai, – sakau.

Mantas neatsako. Paskui vėl pakartoja, ką yra sakęs anksčiau:

– Kai jo netekau, apsisprendžiau atsikratyti plėvės. Žinojau, kad tai bus pirmas dalykas, kurį pa-darysiu.

– Bet kas tau iš to?

Mantas pakelia nuo žemės pora akmenukų ir mesteli vieną man.

– Beveik nieko.

Jis varto akmenuką savo delne, aš pavartau sa-vajame. Iš pažiūros mano delnas nesiskiria nuo jo, nes plėvė tobulai prigludusi prie mano kūno odos, o jos spalva – kūno spalva. Kaip Inos ir Manto.

– Tai akmuo, ar ne?

– Akmuo.

– Nelygus?

– Nelygus.

– Bet niekad nesužinosi, kad jis šlapias, nebent ...padėtum jį ant liežuviu.

– Kas šlapias?

– Šis akmuo.

– Kaip tik ką išėjus iš dušo?

– Turbūt.

– Ar taip būna?

– Kaip būna? Ar akmuo sušlampa? Juk lyja, Gry-ta.

– Tu tikrai jauti, kad jis šlapias? – aš sukaliuju jį tarp pirštų. Jis man toks pat dirbtinis, kaip ir ka-ladėlė.

– Aš gi sakiau

Man vėl norisi pasigičyti.

– Ir ką daryti su tuo tikrumu? Būnant vienam?

– Aš ne vienas, – jis sako.– Ir tu čia esi.

Aš purtau galvą.

– Aš tik beveik esu, – pagniaužau akmenuką del-ne. Jis man – juokingas plastmasės žaisliukas, ne-tašyta, neapdirbta Lego detalė iš praeities.

Lipdami laiptais pas Daną, susiduriu su Rita, Danos socialine darbuotoja. Ji stovi palinkusi į priekį trisdešimčia laipsnių, jos viena akis už-merkta. Mantas ir aš žinome, ką tai reiškia.

– Ar dar gali būti, kad perdega kažkas? – klaui-siu.

– Ateityje jie tik tobulės.

– Turime pranešti, – sakau.

Mes pažvelgiam vienas į kitą.

– Tegul jie patys ir tvarkosi, – Mantas numoja ranka. – Čia jų bėdos.

Nenorime kelti Danai rūpesčių, tai ir nesako-me, kad Rita užlūžo laiptinės aikštelėje. Anksčiau ar vėliau sistemos davikliai duos signalą, jog vieną iš biorobotų ištiko avarija.

Tik dabar pamatau, jog Mantas ir Dana pažįsta vienas kitą.

– Čia Mantas, – sako Dana, net nepakilusi nuo kėdės savo kampe.

– Iš kur žinot? – žiopteliu. Turėčiau stipriai su-irzti, nes visą laiką tik ir sukau galvą, kaip čia ne-sutrikdžius Danos, kai atsivesiu Mantą.

– Jis tas trečias darbuotojas, apie kurį pasako-jau.

– Taip?

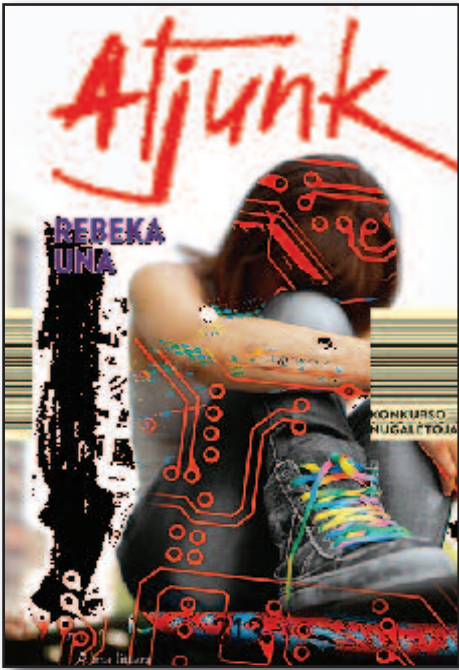
– Laiko švaistytojas, – sako Dana.

Kiek pažįstu Mantą, nekeista.

– Ar seniai švaistai laiką pas Daną? – klausiu jo.

Jis tik šypsosi ir nieko nesako. Staiga jis prisė-da labai arti manęs, pirmąsyk. Mes taip arti esame sėdėję tik seife. Seifas – nesiskaito, bet šiaip fizinia-me pasaulyje mes ne...

Nukelta į 8 psl.

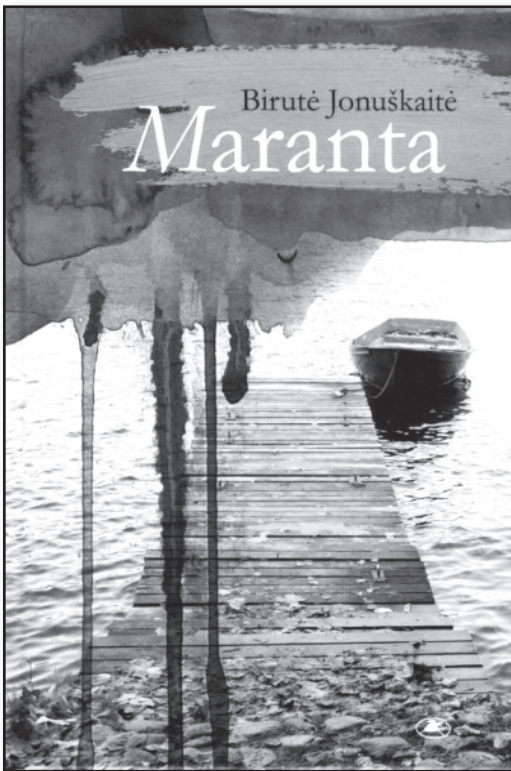
NAUJOS KNYGOS

Paprasta šviesa

Renata Šerelytė

Birutė Jonuškaitė. Maranta. Romanas. – Vilnius, Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2015, 356 p.

Ši Birutės Jonuškaitės romaną norisi gretinti ir lyginti su kitu jos kūrinio – romanų dilogija „Didžioji sala“ (I tomas – 1997 m., II tomas – 1999 m., „Vagos“ leidykla), taikant abiemis sąlyginį šeimos sagos apibrėžimą. Šeimos saga, giminės istorija – ne tik populiari, bet ir aktuali žanro tematika, išryškinanti ne tik istorinės atminties, bet ir istoriosofijos svarbą, istorijos suvokimą ir apmąstymą, perteiktą per asmeninius žmonių likimus, kurie, veikiami rašytojo vaizduotės ir intencijų, suteikia kūriniai tą gyvą, jaudinantį balsą, kuris ir yra svarbiausias.

Birutės Jonuškaitės šeimos sagos romanuose neaptiktume kruopštaus faktografijos, gausių dokumentinių šaltinių tyrinėjimo (kuo pasižymi, tarkim, Agnės Žagrakalytės šeimos saga „Eigulio duktė, arba byla F 117“). Istoriniai virsmai ir žmonių likimų peripetijos Jonuškaitės romane susijusios veikiau ne su paties įvykio konstatavimu, o veikiau su tuo, kaip tas įvykis konkrečiai veikia to ar kito veikėjo likimą. Galima sakyti, kad Jonuškaitės veikėjai (neišskiriant nė vyrų) daugiau įtakojami savo aistrų ir troškimų, nei racionalaus mąstymo ar to, ką galima vadinti intelektualiniu potencialu, kad jie daugiau gyvena gamtiniame, cikliškame laike, nei istoriniame, ontologiniame.

Galbūt todėl ir šiame romane šeimos sagos peripetijoms brėžti pasitelkiami ne konkretūs istoriniai dokumentai, o laiškai, kurie tarsi ir neturi jokio istorinio, dokumentinio pagrindo, tačiau savotiška struktūrine gija jungia pagrindines romano veikėjas – Dominyką, jos dukrą Saulę, pasakotoją Rasą. Kiek apmaudu, kad laiškai, emocingi, gražūs, pilni laukinės aistros ir virpesio, visgi tarsi neatlieka savo tiesioginės funkcijos – neperduoda žinios, pranešimo, kuris sukrėstų, pakeistų likimą. Žodžiu,

šiek tiek trūksta teksto dramaturgijos. Laiškai tampa simboliais, o pagrindinė veikėja Rasa – laiskanešė, bandančia sujungti išsibarsčiusią giminę. Tuose laiškuose tarsi užrašytos visos giminės paslaptys, kurios pagrindinę veikėją ir žeidžia, ir pribloškia, ir gaudina, ir verčia protestuoti – jausmų skalė plati, tik romaus susitaikymo, regis, nėra.

Jo tikėtis galbūt ir neverta, nes nuo „Didžiosios salos“ laikų Jonuškaitės moterų charakteriai sietini ne su romumu, o su protestu, užsispyrimu: moterys – stiprios, užgožiančios vyrus („čia ne vyras, o moteris žino viską“, 16 p.), gaivališkos, matriarchatiškai monolitinės, sulydžiusios ir pagoniškuosius pradus, ir krikščioniškąją tradiciją ar tai, kas manoma esant tokia tradicija. Bet pagoniškoji, sakyčiau, stipresnė. Labai ryškus kasos motyvas, *gyvatos* simbolis, liudijantis kraujo, giminės ryšį. Ir kai Saulė nusikerpa kasą, tai tikra tragedija, ypač tėvui, kuris yra tos kasos pynėjas ir puoselėtojas. Apskritai tėvas – vienas įdomiausių romano personazų. Duonos kepėjas, vaikų prižiūrėtojas ir guodėjas, pasakų sekėjas, visai kitoks, nei kieta ir negailestinga matriarchato deivė Motina, kurią ikūnija Dominyka, užsiimanti ir gyvulių skerdimu, nes tėvas nepakenčia tų „kruvinų ceremonijų“ (28 p.).

Tėvas, vyriausias sūnus Tadulis, galbūt dar dėdė Vladas, kuris, kaip paaiškėja vėliau, yra tikrasis Tadulio tėvas, nebylieji dėdės Kazys ir Jurgis, dirbantys ūkio darbus, sudaro tų „gamtiškųjų“, pasyviųjų vyrų grupę, valdomą dominuojančių moterų – Dominykos, Saulės, Rasos. Jie sukurti kaip savotiška opozicija tiems vyrams, kuriuos pasakotoja priskiria „šamanų-čeraunų“ (Maestro, Baltakartis, iš dalies – Husamas) ir „rimtų žmonių“ grupei (Eduardas, Pijus, iš dalies – Rūkas, vėliau virtęs vienuoliu Broliuku).

Tokia opozicija gana įdomi ir netikėta, abi vyrų grupės – prieštaringos, taigi lyg ir turėtų kilti konfliktas, paveikiantis tolesnę pasakojimo liniją. Tačiau kadangi Birutės Jonuškaitės romane, kaip ir daugelio kitų lietuvių autorių kūrinuose, dominuoja novelinis mąstymas, pagrįstas atskiro individo vidinių ieškojimų sklaida, tokio konflikto, iš pagrindų keičiančio romano psichologiją ir sukuriančio kulinaciją, lyg ir nematyti.

Romane labai daug medžiagos apie meną. Natūralu, juk pasakotoja-dailininkė, ir nepasakys, kad tos pateikiamos žinios nebūtų įdomios ir naudingos. Taip pat kaip ir užrašai iš Jeruzalės. Bet iš patirties ne vienam aišku, kad nieko nėra nuobodžiau už svetimus turistinius išpūdžius, o pasiūlyti svečiui pasižiūrėti savo turistinių kelionių nuotraukų albumą – tas pats, kaip įpiršti lėtą kankinimą, mokant mokesčius. Būna, kad kasdienybėje nutinka įdomesnių dalykų, nei bevaikštant po nabatėjų šventyklos griuvėsius.

Visai kitaip – su istorijomis, kurios papasakojamos „lyg tarp kitko“, neinspiruojamos jokio konflikto, jokios dramaturginės būtinybės (Rakeliukės, Elenukės istorijos). Jos tokios įtaigios, kad galėtų būti pasakojimo linijomis ar net centrais, ne fragmentais (ypač jaudinanti Elenukės istorija – tokia vaizdinga ir šurpi, kad net pagaujai nueina nugara).

Ir galiausiai – kodėl gi maranta, kodėl romano pavadinimui pasirinkta šita „senamadiška kambarinė gėlė“ (123 p.)? Ar dėl to, kad ji – „dešimties Dievo įsakymų augalas?“ („(...) kiekviename šviesiai žaliame lape iš abiejų centrinės gyslos pusių yra po penkias tamsesnes dėmeles (...) pirmas – *Neturėk kitų Dievų cik mani vienu...*“)

Antra dėmelė: *Netark savo Viešpaties vardo...* (...). *Nežudzyk...*“, 124 p.). Nesunku atspėti, kad maranta – savotiškas pasakotojos *alter ego*. Gėlė, kuriai reikia, pasak Maestro, „šviesos, šilumos, kad pati atsivertų visu gražumu“ (148 p.). Tačiau kokios gi šviesos marantai reikia?.. Gaivališkosios, kuri užlieja kaip Geltonosios jūros vanduo, taigi – laukinė stichija? Dieviškosios, kurios žmogiškos akys ištverti negali?.. Juk negali būti, kad pačios paprasčiausios, kuri patenka pro virtuvės langą ir vadinama netiesioginiais saulės spinduliais. Juk būtų per daug paprasta. O visgi – gal?..

Literatūra ir menas 2015 10 23

Lietuvių kalbos pripažinimas užsienio valstybių universitetuose

Lidija Veličkaitė

2014 m. pabaigoje straipsnyje „Toli nuo Tėvynės: išlikti lietuviams“ rašiau apie Jungtinėse Amerikos Valstijose (JAV) gyvenančią garsios visuomenininkės ir politinės veikėjos Angelės Nelsienės ir Romo Nelso anūkę Kristiną Katariną Narbutaitę, apie Kristinos ir jos mamos Audros Nelsaitės Narbutienės JAV gimnazijose veikiantį

Iš k.: Angelė Nelsienė, Audra Nelsaitė-Narbutienė, Kristina Katarina Narbutaitė, Romas Nelsas

savanoriavimą – „Valstybinėje šalpos lygoje“ (*National Charity League*) – padėti sunkiai besiverčiantiems arba negalintiems sau padėti žmonėms. Šešerių metų savanoriška programa buvo užbaigta *Anaheim Hyatt* viešbučio salėje iškilmingu 23 debiutančių baliumi – pristatymu visuomenei. Įsimintinas tas faktas, kad šiame pokylyje, kai Kristina buvo pristatyta visuomenei, ir pabrėžta, kad ji 12 m. lankė lietuvišką mokyklą, viešbučio salėje 1000 svečių entuziastingai plojo įvertindami jos pasišventimą išmokti protėvių kalbą.

Kalbėdama su užsienio lietuviams, dažnai girdžiu, kad daugelis vaikų nenori kiekvieną šeštadienį lankyti lietuviškos mokyklos. Tai paaiškinama tuo, kad jų gyvenamo krašto draugai tuo metu užsiima lengvesne veikla: bendrauja vieni su kitais, sportuoja ar užsiima kitokiais maloniais dalykais. Tokie vaikai dažnai tėvams sako, kad lietuviškos mokyklos lankymas – tik laiko gaišinimas ir kad lietuvių kalba niekada nebus pritaikyta kasdieniame ir profesiniame gyvenime. Tačiau pasirodo, kad lietuvių, kaip užsienio kalbą, sėkmingai galima pritaikyti studijuojant universitetuose. Kristinai Narbutaičiai sėkmingai pavyko tai padaryti, sutaupyti daug laiko ir pinigų.

2014 m. baigusi prestižinę Troy Tech (Fullerton, CA) gimnaziją, Kristina Narbutaitė pasirinko ir įstojo į privatų *Chapman* universitetą (*Orange, CA*). Universiteto programoje reikalaujama, kad studentai tris semestrus mokytųsi užsienio kalbos. Nors Kristina gimnazijoje trejus metus mokėsi ispanų kalbos, tačiau jai vis tiek būtų reikėję mokytis šią kalbą universitetiniu lygiu. Tam reikėjo ne tik daug laiko, pastangų, bet ir pinigų. Kristinai atėjo mintis pasiklausti, ar ji negalėtų atsiskaityti lietuvių kalba, kurios išmoko šeimoje ir Los Andželo (Los Angeles, CA) Šv. Kazimiero šeštadieninėje lituanistinėje mokykloje. Ji kreipėsi į Tarptautinių ir užsienio kalbų (*International and Foreign Language*) universiteto profesore, kuri atsakė, kad *Chapman* universitetas leidžia studentams, gerai mokantiems užsienio (lietuvių ar kitą) kalbą, laikyti egzaminą. Užsienio kalbos egzaminas laikomas *BYU (Brigham Young University)* ir jį įvertina Užsienio kalbų pasiekimų testų tarnyba (*Foreign Language Achievement Testing Services (FLATS)*). Egzaminai *BYU* laikomi daugiau kaip 50 kalbų, ir jie, kaip išlaikyti užsienio kalbą, užskaitomi universitetuose. Kristinos egzaminas internetu truko dvi valandas. Užsidėjusi ausines, ji lietuvių kalbą klausėsi pasakos. Po to apie šios pasakos turinį reikėjo atsakyti į klausimus. Taip pat buvo klausinėjama gramatikos taisyklių ir dar papildomų klausimų. Atsakiusi į užduotus klausimus, Kristina sėkmingai išlaikė lietuvių kalbos egzaminą. Ji labai džiaugėsi, kad galėjo pasinaudoti išmokta gimtąja kalba, gavo *Chapman* universiteto užskaitą – kreditus, už kuriuos nereikėjo mokėti ir taip sutaupė nemažą sumą pinigų. Ji pataria mokytis jaunimui vienos iš seniausių indoeuropiečių kalbų ir, baigus 12 m. lituanistinę mokyklą, pritaikyti ją praktikoje.

LIETUVANIS SUGRĮŽTA, arba TRYS LIUDVIKAI (9)

Leonas Peleckis–Kaktavičius

Pabaiga. Pradžia 2015 m. rugsėjo 5 d. „Kultūroje“

Didelis džiaugsmas Gracielai-Marciai buvo pažintis su Arvydu Saboniu. Kai mūsų žymusis sportininkas apsigyveno Ispanijoje, neilgtrukus aplankė tautietę menininkę, o vėliau susidraugavo. Daug kartų svečiavosi vieni pas kitus. Graciela ypač džiaugiasi dovanomis iš Lietuvos, kurias atvežė Arvydas, – drobinio rankšluosčiu, emblema su Vyčiu ir kt. Apie šią pažintį rašė Ispanijos laikraščiai. Įdomiausia tose publikacijose nuotraukos, kuriose – milžinas ir coliuškė: kino žvaigždė nedidelio ūgio, ir tai ypač akivaizdu šalia aukštaūgio.

Graciela tėvui primena jo jaunystės dienas, kai kūrė tango, kai gimė muzikinė pasaka, kai pas „Konradą“ ir „Metropolyje“ rinkosi įdomiausioji Kauno publika, kai J. Karnavičius pranašavo jam didelę ateitį. Gal per daug išsibarstė pavėjui...

Kita dukra – Karmen Aida (g. 1961), tėvas dar ją vadina Karmesita. Ji – garsi modeliuotoja, drabužių kūrėja, labai populiaraus madų salono savininkė. Lietuviškai supranta, bet kalbėti nemoka. Kai ji augo, šeimoje jau buvo kalbama argentinietišškai. Ištekėjo už žinomo Meksikos politiko ir įsikūrė Meksikos mieste. Ten ir karjerą padarė.

Gražiai tėvas kalba apie dukras, didžiuojasi jomis. O kad jos netapo tikromis lietuvaitėmis, ir pačiam liūdna. Lietuviškos mokyklos šalia nebuvo. Tiesa, kunigai parapijoje buvo suorganizavę kursus, tačiau nuo Jakavičių namų tos patalpos buvo labai toli. Todėl papraso nesistebėti:

– Juk tiek metų praėjo, kai tarp svetimų. O ir su saviškiais kur nors susitikę, pavyzdžiui, pobūvyje, dabar jau tik pasisveikinan lietuviškai: „Labas. Kaip einasi? Kaip gyveni?“ O paskui pradedam kalbėti argentinietišškai...

– O dabar noriu įgroti savo tango, – sako L. Jakavičius, baigdamas prisiminimus apie tėvą, praėjusį gyvenimą, artimųjų likimus.

Lankydamasis Lietuvoje užsuko ir į Lietuvos radiją. Ten jam ir padovanojo „Sutemų“ įrašą. Tačiau ne tą, kurį jų gerbėjai buvo įpratę girdėti tarpukaryje, ne su A. Šabaniausku ir M. Hofmekleriu, o su A. Lemanu ir šiuolaikiniu Vilniaus orkestru.

– Taip kad paklausk, dabar aš tau pagrajysiu... – dar sykį išpėja ponas Liudas.

Belieka įsivaizduoti, kaip šauniai, skambant šiai už širdies griebiančiai melodijai, atrodė šokantys prezidentas ir prezidentienė, ministeriai ir ministerienės, dailios panelės ir elegantiški kavalieriai.

A. Lemanas, aišku, gerai, tačiau būtų kur kas įdomiau, jei pats L. Jakavičius būtų prisėdęs prie pianino ar paėmęs į rankas akordeoną ir užtraukęs „Buvo tai pavasarį auksinį...“. Jei dar būtų tokia galimybė, be abejo, šito paprašytiau. Deja...

Vėl pono Liudo balsas:

– O dabar pasistengsiu surasti ir įgroti Josifo Banko „Spaudos valsą“...

Baigiantis audiokasetei, L. Jakavičius perduoda šitų eilučių autoriui stiprų stiprų *abraso*, vildamasis greito pasimatymo Lietuvoje. Dar pasako, jog su dideliu malonumu perskaitęs atsiųstas iš tėvynės knygas („sekmadieniais turiu laiko, sėdžiu prie gero vyno taurės ir skaitau“) ir jas paaukojęs Lietuviių centrui, kad ir kiti tokį malonumą patirtų.

LIUDVIKAS TREČIASIS: ATEITIS – TIK LIETUVOJE

Pirmą sykį su Liudviku *trečiuoju* susitikome Šiaulių Didždvario gimnazijoje, kur jis vos prieš savaitę radijo klube buvo pradėjęs savuosius sava-noriavimo darbus. Gimnazijos direktorius Vitalis Balsevičius išpėjo, kad susikalbėti bus sudėtinga, nes vaikas lietuviškai moka tik vieną žodį – *labas*, o angliškai kalba taip pat nepergeriausiai. Talkino jo kolegė. Ispaniškas-lietuviškas dialogas, žinoma, ne tas pats kaip bendravimas be pagalbininkų, tačiau kol jaunas Jakavičius nepramoks protėvių kalbos, kitos išeities nėra.

Iš k.: Karmen Aida Jakavičiūtė-Grimalauskaitė (Lietuvanio vaikaitė), Francisco Gimenez Gracia ir Liudvikas Jakavičius -Grimalauskas (Lietuvanio proanūkis). Asmeninio archyvo nuotr.

Liudvikas Jakavičius-Lietuvanis

Patiko jo požiūris į veiklą, dėl kurios atvyko į Lietuvą: el. paštu paprašė susitikti tokiu metu, kai nesitrukdyt darbas. Labai gerai nuteikė naujojo pažįstamo šypsena. Gero, nesugadinto žmogaus šypsena. Nuostabu buvo patirti, kad jis toks panašus į savo garbingąjį prosenelį.

Liudvikas *antrasis* jau buvo pasakojęs apie savo anūką, kurį šeimoje vadino Liolka („Tai – Karmesitos sūnus. Gaila, kad jis lietuviškai nekalba, – visą laiką gyveno užsienyje. Pas mane gyveno tik tada, kai buvo mažas. Jis čia ėjo į Argentinijos mokyklą“). Nuo tol prabėgo gabalas laiko, šiandien jam jau trisdešimt. Meksikoje gimęs, Ispanijoje gyvenęs jaunuolis į protėvių žemę atvyko su lietuvišku pasu, kuriuo labai didžiuojasi. Pastarasis faktas daug ką pasako. Taip, patvirtina Liudvikas, kai reikėjo rinktis Ispanijos ar Lietuvos pilietybę, neabejodamas pasirinko pastarąją.

Yra dar vienas noras – prie savo pavardės pridėti ir prosenelės, kilusios iš kilmingų Lietuvos-Lenkijos didikų, pavardę. Beje, jau dabar jo elektroninis adresas toks. Taip pasirašinėja ir savo straipsnius. Taip užrašyta ir ant nešiojamojo kompiuterio. Taigi – būkim pažįstami: Liudvikas Jakavičius-Grimalauskas.

Kol gyveno svetur, daug kam, pradedant bendramoksliais, „užkliūdavo“ jo pavardė, kurią kita-taučiui sunku ištarti. O Lietuvoje nustembama, supratęs, kad žmogus lietuviška pavarde nekalba lietuviškai. Dabar pagrindinis tikslas – išmokti kalbą, baigti dar vienas studijas, šįkart Šiaulių universitete, o paskui atidaryti spaustuvę ir įkurti proseneliui skirtą muziejų. Savo ateitį įsivaizduoja tik Lietuvoje.

Liudvikas Ispanijoje studijavo teisę, tačiau nugalėjo genai – potraukis rašyti. Per ateinančius metus pramokęs lietuviškai ir pagilinęs anglų kalbos žinias, norėtų studijuoti istoriją. Ir – atsidėti žur-

nalistikai, panašiai veiklai, kaip prosenelis. Dabar dažniausiai rašo internetiniams portalams.

Šiauliuose L. Jakavičius jaučiasi ypatingai. Gyvenimo pavyzdys jam – prosenelis, žymiausias Šiaulių knyginkas ir leidėjas, todėl viskas, kas susiję su juo, labai brangu. Ir ažuolas, kurį jis prieš aštuoniasdešimt penkerius metus pasodino, ir tos vietos, kuriose stovėjo Jakavičių namas, kur veikė populiariusis knygynas.

Į Lietuvą atsivežė nemažai dokumentų bei nuotraukų, kurias išsaugojo mama. Kol pats įkurs muziejų, praeis, be abejo, daug laiko, todėl jų kopijas padovanojo „Aušros“ muziejui.

Idomu, kad proanūkis savo prosenelio įamžinimu rūpinosi ir Ispanijoje. 2013 m. lapkričio 28 d. autonominio Mursijos regiono kultūros paveldo generaliniam direktoriui Francisco Giménez’ui įteikė L. Jakavičiaus-Lietuvanio literatūros kūrinių kopijas, pristatė ispanams jo asmenybę ir veiklą. Generalinis archyvas ir pagrindinė autonominio Mursijos regiono biblioteka tapo pirmąją užsienio institucija, gavusia tokį kultūrinį paveldą.

Liudviko senelis šių eilučių autoriui jau buvo pasakojęs apie savo dukras. Viena jų – Liudviko *trečiojo* mama, šiuo metu gyvenanti Ispanijoje. Plačiau pagarsėjusi rūbų dizainerė Karmen Aida Jakavičiūtė, žinoma Carlos Rigg vardu, viešoje erdvėje pristatoma taip: gimė Buenos Airėse (Argentina), pilietybė – Lietuvos.

Ne iš karto surado save: būdama paauglė, bandė aktorės karjerą, dalyvavo populiariame televizijos šou, vaidino kartu su žymiu Argentinijos aktoriumi Jorge Porcel. Bandė jėgas ir kaip dainininkė – kurį laiką dainavo viename iš labiausiai žinomų Buenos Airėse naktinių klubų. Tačiau didžiausias pasisėkimas laukė modeliavimo srityje: 1993 m. baigė Jannette Klein Fashion Design University – pačią žinomiausią aukštąją mokyklą modeliuotojams Lotynų Amerikoje ir 1994 m. atidarė savo Madų namus Mechike. Carlos Rigg kompanija rengė žymiausias Meksikos aktorės, dainininkes, salonų liūtes. Kai dėl ekonominės krizės patyrė bankrotą, moteris užsiėmė brangaus nekilnojamojo turto prekyba Amerikoje ir Europoje. Šiuo metu bando jėgas literatūrinėje kūryboje. 2012 m. išėjo jos pirmoji knyga, tai – vyresniosios sesers Marcios Bell biografi-ja, kurioje pasakojama ne tik apie aktorės, dainininkės ir kompozitorės kūrybinį kelią bei pasiekimus, bet ir apie jos neeilinius romanus su tokiomis asmenybėmis, kaip Charles Aznavour, Camilo Sesto, hercogas Gonzalo Duke of Aquitaine, jos pažintį su karališkos šeimos nariais.

Liudvikas *trečiasis* neabejoja, kad gabumai, kuriais apdovanoti artimieji, – iš prosenelio genų.

Paskutinė naujiena: 2015 m. balandį Liudvikas užpildė prašymą atlikti Lietuvoje privalomąją karo tarnybą. Toks jaunuolio atsakas į geopolitinę situaciją protėvių žemėje. Jis neabejoja, jog tarnavimas kariuomenėje bus naudingas ne tik jam, bet ir tiems, su kuriais dalinsis kario dalia. Kariškas gyvenimas turėtų prasidėti užbaigus stažuotę ir išlaikius universitete Ispanijoje egzaminus.

Pabaiga

Kultūros kronika

Spalio 15 d. Lietuvos ambasadoje Paryžiuje buvo surengtas lietuvių rašytojų kūrybos pristatymas ir susitikimas su autoriais. Vakare dalyvavo Paryžiuje gyvenantis rašytojas Valdas Papievis, poetas, literatūros kritikas Liudvikas Jakimavičius ir diplomatas, poetas Giedrius Mickūnas. Vakaro metu buvo pristatytas Paryžiuje gyvenančio prozininko Valdo Papievio naujausias romanas „Odilė, arba Oro uostų vienvė“ – istorija apie nepriklausomo žmogaus metafizinę vienvė Paryžiuje ir aristokratiškos sielos prancūzės kasdienybę. Giedriaus Mickūno poezijos rinktinė „Erškėtis ir miestas“, išleista Vilniuje 2014 m. – jau antroji autoriaus knyga. Klasikinių eilėraščių formos rinkinyje „Erškėtis ir miestas“ poetinei raiškai autorius dažnai pasitelkia mitologinį-literatūrinį kontekstą. Biblija, antikos mitai derinami su kasdieninio gyvenimo vaizdais, jaunystės prisiminimais.

Spalio 22 d. garsioje Paryžiaus centre esančioje šiuolaikinio meno galerijoje Sobering atsidarė Paryžiuje gyvenančių ir kuriančių lietuvių dailininkų personalinė paroda. Svajonė ir Paulius Stanikai – vieni aktyviausių ir kūrybingiausių Lietuvos menininkų, kurių kūrybinis kelias tęsiasi jau beveik tris dešimtmečius. Menininkai nuolat atstovauja Lietuvai daugelyje prestižinių pasaulio parodų ir projektų, tarp kurių – tarptautinės Venecijos, Liverpulio, Maskvos ir Pekino bienalės, Pompidou centras ir pasaulinio garso galerijoje Vu Paryžiuje, galerija White Box Niujorke etc. Milžiniško dydžio Stanikų diptichas „Nuopolis“ 2008 m. eksponuotas vienoje svarbiausių Pompidou centro istorijoje parodų „Šventumo pėdsakai“ (Traces du Sacre) kartu su P. Picasso, S. Dali, Serano ir Damieno Hirsto kūriniais. Šia paroda pažymėtas Pompidou centro trisdešimtmetis. Menininkai ne kartą dalyvavo Arlio foto festivalyje personalinėse ir grupinėse parodose, bene kasmet jie pristatomi Paryžiaus foto mugėje.

Spalio 18 d. Karališkojoje muzikos akademijoje Londone įvyko Lietuvos, Latvijos ir Estijos jaunųjų klasikinės muzikos atlikėjų koncertas „Young Baltic Talent“. Jau tradicija tapusio Baltų tarybos Didžiojoje Britanijoje organizuojamo renginio tikslas – remti Londone studijuojančius talentus iš Baltijos šalių. Koncertai organizuojami nuo 2002 metų, juose dažniausiai dalyvauja Karališkojoje muzikos akademijoje, Karališkajame muzikos koledže bei Guildhall muzikos ir dramos mokykloje besimokantys atlikėjai. Lietuvai šiais metais atstovavo du lietuvių pianistai. Rytis Paulius Juškaitis atliko Frederiko Šopeno ir Franco Listo kūrinius, Karolinos Pancernaitės repertuare skambėjo Heitoro Villa-Lobos ir Sergejaus Lyapunovo kūriniai. Koncerto metu pasirodė jaunieji atlikėjai iš Latvijos ir Estijos: Laura Lolita Peresivana (sopranas), Matthew Ryan (fortepijonas), Robertas Balanas (smuikas), Amiran Zenaishvili (fortepijonas), Heldur Harry Põlda (tenoras) ir Sten Heinoja (fortepijonas).

Atjunk

Atkelta iš 5 psl.

Aš atsitraukiu. Bet tuoj pat pasigailiu. Jis turėjo tą pajusti.

– Dana, – sakau. – Papasakokit mums.

– Ką? Kodėl jums? – staiga Dana subruzda. – Iš kur žinai, kad Mantui aš kažką pasakoju?

Matau, kad ji šypsosi, ir pirmąsyk kambaryje vienu metu nusišypsosime visi trys, žmonės.

– Tai beveik istorija, bet kas tai užfiksuos?

– Papasakokit apie tuos laikus, kai visi gyveno be plėvės, – sakau, ir Dana pradeda.

Išėję iš Danos, mes dar neinam namo kas sau. Vėl apsukam ratą, po to nueinam į parką, kurėjau tąkart susitikti su Ala. Mes ten einam nesitarę, parke nėra bėgimo trasų, taigi esame Laiko švaistytojai. Šalia nėra jokių funkcionalių pastatų, pavyzdžiui, parduotuvės.

– Neregistruotas pasimatymas, – sakau.

– Aha, – sako Mantas.

– Tikėkimės, sanitarai nepatiks daviklių.

Pirmąsyk norisi pasakyti: *sarginiai šunys*. Tarsi jie būtų nemaloniūs, nors jie tik atlieka savo gana nuobodokas pareigas ir dėl to juk nėra neigiamos figūros.

Ir mes ilgai šnekučiuojamės. Paskui Mantui kažkas atsitinka. Jis nusiauna batus ir pasileidžia per žemę. Tą žemę, kuri apaugusi plonu žolės sluoksniu po dar likusiais keliais medžiais. Jis šaukia ir rėkauja.

– Kai jo paklausiu, kas jam, jis sako, jog nori pajusti kiekvieną spyglį ir kiekvieną griovelį. Nusiaunu batus ir žengiu paskui jį. Kartojų kiekvieną judesį, kurį jis daro, statau pėdą ten, kur pabuvojo jo pėda.

Tačiau aš esu guminė ir po savim jaučiu tą patį. Gumą. Tarsi po mano pėdomis kažkas pribėrė minkštų poroloninių sviedinukų, šapeliių, kamuoliukų. Aš visa apsaugota.

Keista, parke kaip tyčia – nė vieno sanitaro. Nė vieno, kuris mums pasakytų, jog mes persistengėmes ir mums išsiderins temperatūra.

Mantas atsisuka ir žiūri į mane. Žiūri, kaip sukuosi dirbtiniame žaidimų kambaryje.

Kai būsi be jos, pajusi tai, ką jaučiu, – sako ir nueina tolyn.

Grįžusi namo sužinau, jog nėra Inos. Tarpdury stovi mama, baltesnė nei įprastai.

– Buvai atsijungus, – sako. – Pastaruoju metu beveik išvien, pusę dienų.

– Atsiprašau.

Ir tada mama man sako, jog Ina nebeatsigavo po išiuvimą.

– Kažkas jiems sugedo.

– Kas sugedo? – aš vos nešaukiu.

– Ar mes šnekėsime ramiai, nes jei negali kitaip, galime kalbėtis per užrašines.

– Gerai, kalbėkimės per tas kvailas užrašines. Iš ten aš tau rėksiu į ekraną.

– Galėsi rėkti, tik žinok, kad man sunkiau.

Žinoti. Aš nieko nebežinau.

Be to, kas dabar tai pamatuos? Ina beveik visada būdavo su manim.

Ji buvo vienintelis gyvas žmogus mano gyvenime. Mantas atsirado neseniai, o ji... buvo visada.

– Tu net nesimatydavai su Ina!

– Nes ji matydavosi su tavim.

– Tai?

– Tai... man buvo rekomenduojama nebeeikvoti jos energijos. Matau, kaip judvi gerai sutardavot. Galėdavom pasikalbėti su ja *ir taip*.

– Vadinasi, tik per užrašinę.

Prieš mane išdygsta Ala, bet aš ją atjungiu.

– Kas čia per nauja kvaila rekomendacija?

– Check it, – sako mama. Ji atsaikinėja kantriai, maloniai, o aš visą laiką šaukiu. Tačiau dabar jos kantrumą aš įvertinu kaip bukumą ir šaltumą.

Pykti, rėkti, šaukti, – daugiau nieko negaliu padaryti.

– Ką sako jos tėtis?

– Sutrikęs, – sako mama.

Ji parodo. Taip ir yra. AŠ ESU SUTRIKĘS, parašyta ant jo sienos. *NETEKAU SAVO 201 VAIKO. VARDAS PAVARDĖ. Data. Metai.* Žalia spalva rodo, jog jis pasijungęs, ir tūkstančiai gali siųsti jam pastabas dėl šio įvykio. Anksčiau tokios pastabos buvo vadinamos užuojautos žinutėmis.

Ala palieka balso įrašą, nes aš ją nuolat blokuoju. Kodėl nepasižymėjai savo sienos? Visi žino, visa mokykla, tėvai įsidėję įrašus, o tu net nepaminėjusi savo sesers. Ar ji tau nieko nereiškė? Atsiremiau į greitintuvą, apimta keisto jausmo. Tarsi kažkas baisaus norėtų prasiveržti pro mano plėvę, kažkoks ilgai tramdytas žvėris.

– Ar mums leista bus su ja atsi sveikinti? – šnabždu mamai.

– Gryta, juk tu žinai...

– Galima juk padaryti išimtį! Ji buvo tokia maža!

Galiu kreiptis kad ir tūkstantį kartų, žinai, ką jie atsakys...

Tai žinoma, kad su Ina bus atsi sveikinta, ir dar kaip. Ina jau dabar yra translaife, ir jei paspausčiau kelis mygtukus, ji vėl man mojuotų, šypсотųsi, nes tėtis padėjo jai save kurti, ji turi ilgą savo gyvenimo istoriją, sukurtą keletui metų į priekį. Galėčiau su ja pasikalbėti, ir gana laisvai, nes Ina kūrė save taip, kad jos bionas galėtų atsakinėti naudodamas platų žodyną. Joje įvesti keli tūkstančiai atsakymų įvairiems klausimams, tarsi iš tiesų šnekėtų ji pati, gyvoji netobuloji, kelį nusibrozdinusi Ina.

Jos foto ir filmai amžiams gyvens sistemoje, ir visi nuolat matys Iną, kaip ir iki šiol. Galima sakyti, skirtumo net nebus. Inos draugai galės sau toliau kurti Inos bioną – pavidalą pagal savo skonį ir supratimą.

Netektis beveik neįjuntama. Niekas nesirenka į šermenis, ir kuomet žmogus miršta, jis tiesiog patenka į medicinos įstaigas, kuriose sunaikinamas kuo draugiškesniu gamtai būdu. Naudojant specifinius rūgštis junginius ir kintamo ilgio lazerio spinduliuotę, sunaikinama mėsa ir griaučiai.

Nebelia tik vieno iš jo pavidalų, o visa kita lieka. Jo ženklai sistemoje. Jo kiti pavidalai. O tai ir yra svarbiausia.

Mes išsivadavome iš visko, įskaitant gedulą.